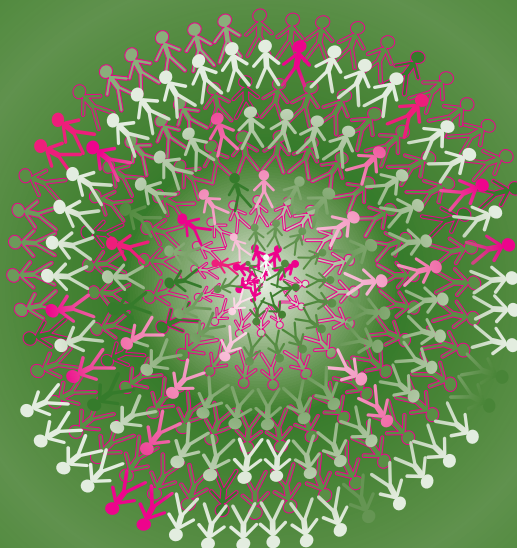

Габриела Лосковска

ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ПРАВА НА ЗАЕДНИЦИТЕ

-ПРАКТИКИ, МЕХАНИЗМИ И ЗАШТИТА-

Габриела Лосковска

ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ПРАВА НА ЗАЕДНИЦИТЕ -ПРАКТИКИ,МЕХАНИЗМИ И ЗАШТИТА-

ESE ESE

Здружение за еманципација, солидарност
и еднаквост на жените на Р.М-ЕСЕ

Декември 2009

Издавач:

Здружение за еманципација,
солидарност и еднаквост на
жените на Р.М.-ЕСЕ
Ул.: „Максим Горки“ бр. 20-1/4,
1000 Скопје, Република Македонија
Тел: 02 3298 295; 3 298 296
Факс: 02 3 211 453

Автор:
Габриела Лосковска

Проектот е делумно финансиски поддржан од
Организацијата за безбедност и соработка во Европа-ОБСЕ

Organization for Security and
Co-operation in Europe
Spillover Monitor Mission to Skopje

Содржината на ова издание не значи дека секогаш ги одразува погледите
или ставовите на Набљудувачката Мисија на ОБСЕ во Скопје

СОДРЖИНА

ВОВЕД	9
Зошто е важна употребата на правото на постоење и признавање на малцинствата	9
Статусот на меѓународните документи во внатрешниот правен поредок на Република Македонија	14
Права што ги уживаат граѓаните што припаѓаат на немнозинските заедници	15
Како се остварува правото на употреба на симболите на заедниците?	15
Како се остварува право на образование на јазиците на заедниците?	16
Како се остварува правото на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт и други јавни институции ?	17
Како се остварува правото на употреба на јазикот на припадниците на заедниците во официјалните евиденции?	17
Како се остварува правото на употреба на јазиците на припадниците на заедниците во нивната комуникација со органите на државната власт?	18
Како се остварува правото на употреба на јазикот на заедниците во локалната самоуправа?	19

Како се остварува правото на употреба на јазиците на заедниците во комуникацијата со министерствата и подрачните единици на министерствата и органите на државната власт?

20

Како се остварува употребата на јазиците на заедниците во судските постапки?

21

Механизми за заштита во случаи на дискриминација

24

Како може да се оствари заштитата?

25

Кои комисии/институции на локално и национално ниво се грижат за заштита и промоција на човековите права и правата на заедниците во Република Македонија?

27

Комисија за односи меѓу заедниците на локално ниво

27

Комисија за политички систем и односи меѓу заедниците при Собранието на Република Македонија

29

Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот при Собранието на Република Македонија

30

Институција-Народен правобранител

33

Секретаријат за спроведување на Охридскиот рамковен договор

39

Заклучок

43

ПРИЛОЗИ:

ПРИЛОГ I :
КОРИСТЕНИ ПРАВНИ
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА
44

ПРИЛОГ II :
ИНФОРМАЦИИ ЗА СОСТОЈБИТЕ
ВО ВРСКА СО ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА
49

ПРИЛОГ III :
ЕДУКАЦИЈА ОД ОБЛАСТА НА
ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА НА ИНТЕРНЕТ
51

ПРИЛОГ IV:
ВИРТУЕЛНИ БИБЛИОТЕКИ
52

АКРОНИМИ

СЕ	- Совет на Европа
ОБСЕ	- Организација за безбедност и соработка во Европа
ООН	- Организација на Обединети Нации
ЕУ	- Европска Унија
УДЧП	- Универзална Декларација за човекови права
ЕКЧП	- Европска конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи
РКНМ	- Рамковна конвенција за заштита на националните малцинства
МПГПП	- Меѓународен пакт за граѓански и политички права
КЕРД	- Конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација
КПТ	- Конвенција против тортура и друг нехуман, суров и деградирачки третман или казна
МПЕСКП	- Меѓународен пакт за економски, социјални и културни права
ДК	- Документ од конференцијата од Копенхаген за човековата димезија
ДКХ	- Документ од конференцијата од Хелсинки за предизвикот за промени
ПХОПНМ	- Препораките од Хаг во однос на образовните права на националните малцинства
ПЛЕУНМЈЖ	- Препораките Лунд во однос на ефективно учество на националните малцинства во јавниот живот
ЗЛС	- Закон за локална самоуправа
ЗФО	- Закон за финансирање на општините
ОРД	- Охридски рамковен договор

Зошто е важна употребата на правото на постоење и признавање на малцинствата

Меѓународното право ги обврзува државите да ги „почитуваат“ индивидуалните права на малцинствата¹ за ефективно учество во јавниот живот, вклучувајќи ги и прашањата поврзани со идентитетот на малцинствата на национално и локално ниво во процесот на донесување на одлуките². Рамковната Конвенција за заштита на националните малцинства при Советот на Европа бара државите да „создадат“ неопходни услови за ваквото учество (член. 15).

Меѓународната Конвенција за борба против етничка и расна дискриминација бара „еднаквиот пристап кон јавните услуги“ да не се негира или одбива на расна или етничка основа (член. 5 ц). Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) го пропишува правото секој граѓанин без дискриминација да може да биде биран на избори, притоа почитувајќи го слободното изразување на волјата на избирачите (член.25). Различните уставни обезбедуваат бројни, понекогаш, иновативни мерки за да се создадат канали за учество на малцинските групи, но честопати малцинствата мора да се жалат до судовите со цел да се здобијат или да ги одбранат своите основни права. Во општи рамки, правото на политичко учество, правото на глас и застапеноста во парламентот се сметаат за важни индикатори во категоријата за ефективно учество во колективната сфера, бидејќи овие се категории кадешто специфичните барања на малцинствата се

¹ Документот од Копенхаген, параграф 35.

² Декларација на ООН, член 2, параграф, 2,3.

во колизија со демократскиот принцип на владеење на мнозинството.

Поради оваа причина честопати се применува пропорционалниот изборен систем на национално и локално ниво. Како резултат на низа различни ситуации, воопшто не се пожелни, ниту пак можни, стандардни решенија за ова прашање. Последново е особено точно, кога се во прашање различните нивоа на власта: додека на национално ниво е тешко да се гарантира добивањето на нешто повеќе од симболична застапеност, таа може да ветува многу повеќе во однос на резултати на локално или регионално ниво.

Најпосле, некои „помеки“ форми на застапеност на малцинските интереси и/или учеството мора да се земат предвид, бидејќи тие не се само независни од било кои нумерички односи, туку и може да служат како дополнителен канал за комуникација и информација, но исто така можат и позитивно да придонесат кон создавањето на политичка култура, важна за меѓукултурните односи во дадено општество.

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА ЕФЕКТИВНО ПОЛИТИЧКО УЧЕСТВО

Секогаш кога се поставува прашањето за тоа што точно претставува „ефективно учество“, изгледа дека е невозможно да се даде еден конечен одговор кој ќе ги задоволи сите страни. Имено, каков вид на права за ефективно политичко учество се соодветни и прифатливи во конкретна ситуација зависи од специфичниот контекст на секоја држава. Така, пристапот пресликан во препораките Лунд обезбедува корисна рамка на можни решенија, како на национално, така и на локално ниво. Овие препораки содржат широк спектар на препораки од експерти, но и ги нагласуваат пречките за нивна целосна имплементација во бројни случаи. Сепак базичната основа за учество лежи токму во признавањето и взаемната почит кон групите. Целта на политичкото учество е да го прекине кругот на доминација на една нација или група над друга, преку усвојување на инклузивен пристап и преку давање на „глас“ на сите, односно фер шанса дека неговите/нејзините интереси се земаат во предвид. Во плурално општество ова може да се постигне само со воспоставување на баланс и компромис помеѓу различните влијанија и интереси. Најважно фундаментално прашање што се однесува на врската помеѓу еднаквоста и демократијата: ако принципот на еднаквост се интерпретира само во неговата стриктна смисла, т.е. како забрана за било каква различност, со цел да се гарантира еднаквост на шансите за сите гласачи, демократскиот принцип се сфаќа во исклучиво квантитативни рамки (базиран на „чист“ мнозински принцип) којшто резултира со политичко исклучување на структуралните малцинства³.

Ова не се толерира во случај, кога, како резултат на структурални неприлики, се исклучува секоја идна промена

³ Joseph Marko(1995).стр.475

на позицијата помеѓу мнозинството и малцинството. Во овие ситуации, соработката помеѓу мнозинството и малцинството е неопходна преку функционална застапеност и учество на малцинството, и тоа, не само на симболичен начин, но како ефективно политичко учество и влијание врз одлуките. Затоа нормативните модели за учество на малцинствата варираат од една екстрема (гарантирана и дерогирана изборна застапеност) до друга (гаранција за дури и целосна недискриминација при примената на општиот принцип којшто ги опфаќа сите граѓани, а не само малцинствата), а опфаќајќи случаи како организирање на јазични парламентарни групи, со цел да се обезбеди фактичка ефективност во однос на застапувањето на нивните интереси.

Параграфот 20 од Документот од Копенхаген (1990) вели, *inter alia*, дека „прашањата што се однесуваат на националните малцинства можат да се решат задоволнително само преку демократска политичка рамка базирана на владеење на правото, со функционално независно судство.“ Ефективните демократски институции се важни за гарантирање и организирање на учество во јавниот живот на сите и за канализирање и разрешување на конфликти од интерес кои се нормални за сите општества. Ефективното учество во јавните работи служи да се избегне чувството на лицата кои припаѓаат на малцинствата дека тие треба да користат други, помалку прифатливи сретства, за да се земат во предвид нивните мислења⁴. Преку градење на доверба, учеството во јавните работи може да создаде лојалност кон државата и општеството, во кој голем дел имаат и малцинствата. Сепак, понекогаш е потребна промена на перцепцијата: заштитата на малцинствата мора да се гледа како важна во интересите на државата. Ако државата покажува лојалност кон нив, нудејќи им шанса за ефективно учество, може да очекува, за возврат, лојалност од малцинствата кон неа. Ако ефективното политичко учество за одредена група во државата континуирано се негира или можеби се придружува со сериозна дискриминација и прекршувања на човековите права, тогаш целта за сецесија на малциската група може лесно да стане нејзин одбранбен механизам. Негирањето на учеството однапред го определува изборот помеѓу алтернативите за „глас“ и „излез“ за групите

⁴ Обраќање на Ван дер Штул, Варшава 24 Мај, 1993 год.

во државата. Оние кои немаат избор многу лесно може да инсистираат на правото на излез⁵.

Најпосле, прашањата што се однесуваат на малцинствата никогаш не може да се решаваат на ексклузивен начин или на малцинството или на мнозинството. Демократијата е повеќе од едноставно правило на мнозинството. Затоа е важно да се разбере демократското правило на вклучување на „другиот“ а заедно со него принципот на инклузија, владеење на правото и политичката култура да бидат нераскинлив императив во мултикултурните општества.

Издавањето на оваа куса брошура за корпусот на правата на припадниците на немнозинските заедници има за цел да обезбеди сублимиран приказ на најважните акти и инструменти, кои се од важност за заедниците. Во таа смисла, брошурата контрибуира кон: Прво, објаснувањето на потребата од посебни права на припадниците на малцинствата; Второ, промовирањето на законодавната рамка за заштита на правата на припадниците на малцинствата; Трето, запознавањето преку конкретни примери со органите и постапките пред кои поединците можат да се обратат за заштита на своите права; Четврто, потенцирањето на важноста на улогата на домашното законодавство и на институциите во заштитата на правата на малцинствата. Во прирачникот јасно и концизно се претставуваат законите, контекстот во кој се донесени, како и правата што ги гарантираат. Најпосле, во брошурата се инкорпорирани прилози и релевантни ресурси за човековите и малционските права кои се во функција на подобар пристап и разбирање за механизмите за заштита на човековите и малцинските права и нивно доближување до секој граѓанин.

Брошурата се публикува како резултат на реализиран проект, финансиран од Организацијата за безбедност и соработка во Европа-ОБСЕ и Здружението за еманципација, солидарност и еднаквост на жените на Р.М-ЕСЕ, а во врска со унапредувањето на системот на човекови и малцински права во мултиетнички заедници, имплементиран во периодот Јануари –Декември 2009.

Лосковска Габриела Скопје, 2009

⁵ Hirshman (1978), стр. 90, Neuberger (2001), стр. 408

Статусот на меѓународните документи во внатрешниот правен поредок на Република Македонија

Начинот на инкорпорирање на меѓународните норми содржани во меѓународни договори зависи од уставниот поредок на државата. Уставните решенија се движат меѓу две стојалишта - она на моноистичкиот систем⁶ во кои сите или некои одредби на меѓународното право имаат директна применливост бидејќи имаат супрематија врз одредбите на внатрешното право и другото стојалиште – дуалистичкото решение⁷, кое не дозволува непосредна примена на меѓународните норми без нивно внесување во домашното законодавство во постапка пропишана со конститутивниот акт на државата што е во прашање.

Во најголемиот број држави, всушност, функционираат комбинирани решенија, при што дуалистичките системи многу ретко ги прифаќаат изворите на меѓународното право што не се договори. Договорите добиваат форма на акт на внатрешното право или преку чинот на ратификација или преку постапка на целосна трансформација во форма на закон или законодавен акт со идентична содржина како онаа на конкретниот меѓународен договор.

Република Македонија го применува монистичкиот систем, односно, еднаш ратификувани меѓународните договори, стануваат дел од внатрешниот правен поредок и не се менуваат со закон⁸.

⁶ Монистичкиот систем подразбира единство на внатрешното и на меѓународното право, односно изворот на внатрешното право го наоѓаат во сите или во некои од нормите на меѓународното право, кои имаат повисока правна сила во однос на оние на внатрешното.

⁷ Дуалистичкиот систем го одвојува меѓународното од внатрешното право, односно подразбира одвоеност на двата правни ситема. Одредбите на меѓународното право се обврзни само откако ќе бидат внесени во внатрешното право.

⁸ Член 118 од Уставот на Р.М

Права што ги уживаат граѓаните што припаѓаат на немнозинските заедници⁹

Правата на граѓаните што им припаѓаат на немнозинските заедници, по усвојувањето на уставните амандмани се следни: право на соодветна и правична застапеност на припадниците на сите заедници во органите на државната власт и други јавни институции на сите нивоа (Амандман VI); право на употреба на симболите на немнозинските заедници (Амандман VIII); право на слободно изразување на националната припадност (член 8 (2)(2)); слобода на изразување на идентитетот (член 48 (1)); право на основање културни и уметнички институции и здруженија (член 48 (3)); право на основање на образовни институции (Амандман VIII); право на настава на свој јазик (член 49) и право на употреба на својот јазик како службен (Амандман V).

Како се остварува правото на употреба на симболите на заедниците?

Ова право е воведено со Амандман VIII, а се остварува во согласност со Законот за употреба на знамињата на немнозинските заедници во јавниот и приватниот живот. Во јавната сфера, граѓаните што припаѓаат на немнозинските заедници можат да ги истакнуваат знамињата на заедниците во: единиците на локалната самоуправа, во кои, конкретната заедница е во мнозинство, пред, и во, објектите на локалната самоуправа, паралелено со знамето на Р.Македонија, (член 4); 16 во единиците на локалната самоуправа во кои конкретната заедница е во мнозинство, пред и во објектите на државните органи, јавните служби и приватните лица основани од државата, јавните служби и приватните лица основани од единиците на локалната самоуправа, на улиците, плоштадите и другите инфраструктурни објекти, **покрај знамето на Р.Македонија:** во деновите на државните и други празници

⁹ Поимот „заедница“ во РМ, официјално, за првпат беше употребен во Рамковниот договор од 13.8.2001 г. односно, во амандманите на Уставот од 1991 г. усвоени на 16. 11. 2001 година („Службен весник на РМ“, бр. 91/01). Врз основа и во согласност со нив и сите правни акти усвоени потоа, за означување на поимот „малцинство“ се употребува поимот „заедница“ во смисла на етничка заедница како концепт за трансформирање на Р.Македонија во мултиетничка држава.

на Р.М утврдени со закон; во деновите на празниците на заедниците; во деновите на општинските и други празници утврдени со одлука на советот на општината; при пречек и испраќање на претседателот на Р.М, претседателот на Собарнието на Р.М, и на Премиерот и и членовите на владата на Р.М.; при официјални посети на шефови и премиери на странски државни и високи претставници на меѓународната заедница (член 5); во единиците на локалната самоуправа во кои конкретната заедница е во мнозинство, ако се истакнува знамето на заедницата, се ситакнува и знамето на Р.Македонија, пред и во објектите во кои се оддржуваат: меѓународни средби, натпревари и други собири, на кои единицата на локалната самоуправа е организатор, учествува или е презентирана во согласност со правилата и практиката на оддржување на тие собири и прослави, свечености и други манифестации од значење за единиците на локалната самоуправа. Граѓаните што им припаѓаат на заедниците слободно можат да ги, истакнуваат знамињата на заедниците во секоја пригода од приватен карактер, како и на културни, спортски и други приредби што не ги организира единицата на локалната самоуправа, туку припадниците на немнозинската заедница како таква.

Како се остварува право на образование на јазиците на заедниците?

Правото на целосно основно образование на јазик на заедниците и правото на целосно средно образование на јазикот на заедниците, се обезбедени од Владата на Р.М., според услови пропишани со законот за основно и средно образование. Тоа значи дека во однос на припадниците на заедниците што следат настава на јазик, различен од македонскиот и неговото кирилско писмо: целокупната воспитно-образовна дејност се изведува на јазикот и писмото на соодветната заедница, а целокупната педагошка документација се води на македонски јазик и неговото кирилско писмо и на јазикот на кој се изведува наставата. Но, овие права не ја укинуваат обврската за припадниците на заедниците кои наставата ја следат на својот јазик,

да го изучуваат македонскиот јазик и неговото кирилско писмо. Член 95 од Законот за високото образование им го гарантира правото на припадниците на заедниците, наставата на државните високообразовни институции по соодветни студиски програми и содржини, наставата да ја изведуваат на јазикот на заедницата, различен од македонскиот, при што, државата обезбедува финансирање на високото образование и на јазикот на кој зборуваат најмалку 20% од населението во Р.Македонија.

Како се остварува правото на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците во органите на државната власт и други јавни институции ?

Правото на соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците не подразбира укинување на уставно загарантираниот принцип еднаков пристап до работните места и на принципот мерит - селекција врз основа на способностите, со максимално почитување на принципите стручност и компетентност. Ова право го уживаат припадниците на сите заедници при вработувањето во сите звања утврдени со Законот за државни службеници. Ова право и инструменталното право изведено од него подразбира јавниот оглас за вработување на државните службеници Агенцијата за државни службеници да го објавува најмалку во два дневни весника, од кои најмалку во еден што се издава на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните што зборуваат службен јазик различен од македонскиот.

Како се остварува правото на употреба на јазикот на припадниците на заедниците во официјалните евиденции?

Правото на употреба на јазикот се остварува преку следниве права: право на граѓаните што зборуваат службен јазик различен од македонскиот да им бидат издадени на македонски јазик и на неговото кирилско писмо, како и на службениот јазик и писмото што го употребува граѓанинот следниве лични документи: образецот на матичните книги, податоците

што се впишуваат во него и изводите од матичните книги; образецот на возачката дозвола, дозволата за трактор и возачката потврда, како и образецот на сообраќајната дозвола и потврдата за регистрација и за запишување податоци во нив; образецот на личната карта и образецот на пасошот и патниот лист. право на граѓаните што им припаѓаат на заедниците да го користат јазикот и писмото на конкретната заедница при испишувањето на личното име во матичните книги и во личните карти; право на граѓаните што им припаѓаат на заедниците што зборуваат службен јазик различен од македонскиот, да побараат образецот на пасошот и на патниот лист да биде отпечатен и на службениот јазик и писмото што го употребува граѓанинот; право на граѓаните што им припаѓаат на заедниците што зборуваат службен јазик различен од македонскиот да побараат податоците што се внесуваат во пасошот и во патниот лист да бидат запишани на македонски јазик и на неговото кирилско писмо и на службениот јазик и писмото што го употребува граѓанинот и право на граѓаните што им припаѓаат на заедниците што зборуваат јазик различен од службениот да побараат податоците за личното име што се внесуваат во пасошот да бидат запишани на македонскиот јазик и на неговото кирилско писмо и на јазикот и писмото што го употребува граѓанинот.

Како се остварува правото на употреба на јазиците на припадниците на заедниците во нивната комуникација со органите на државната власт?

Правото на употреба на јазиците на заедниците во комуникацијата со органите на државната власт се остварува на начин утврден во член 61 (3) од Законот за општа управна постапка, Така, правото на комуникација на припадниците на заедниците се остварува преку:

- правото на комуникација на кој било граѓанин – припадник на определена заедница што живее во единица на локална самоуправа во која најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот јазик со подрачните единици на министерствата на кој било од службените јазици

и неговото писмо;

- обврска на подрачните единици надлежни за соодветните единици на локална самоуправа да одговараат на македонскиот јазик и на неговото кирилско писмо и на службениот јазик и писмо на кои им се обратил припадникот на определената заедница;

- правото на комуникација на кој било граѓанин – припадник на определена заедница што живее во единица на локална самоуправа во која најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот со министерствата на кој било од службените јазици и неговото писмо;

- обврска на министерствата да одговараат на македонски јазик и на неговото кирилско писмо и на службениот јазик и писмо на кои им се обратил припадникот на определената заедница;

- право на граѓаните – припадници на заедниците што живеат во единици на локална самоуправа во кои најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот да бараат двојазични обрасци; и

- обврската на министерствата и на другите органи на државната управа и управните организации да ги преземаат потребните активности околу печатење двојазични обрасци за припадниците на заедниците што живеат во единиците на локална самоуправа во кои најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот.

Како се остварува правото на употреба на јазикот на заедниците во локалната самоуправа?

Правото на употреба на јазикот на заедниците во локалната самоуправа се остварува на следниов начин: во единиците

на локалната самоуправа во кои јазикот и писмото што го користат најмалку 20% од граѓаните е службен јазик, покрај македонскиот и неговото кирилско писмо (Амандман В), со тоа што за употребата на јазиците и писмата на кои зборуваат помалку од 20% од граѓаните во единиците на локална самоуправа решаваат органите на единиците на локална самоуправа (член 41 од Законот за локална самоуправа). Одлуката ја донесува Советот на единицата на локална самоуправа, по иницијатива на претставниците на определена заедница, која брои помалку од 20% во соодветната локална единица, а со повикување на уставно и законски загарантираната можност. Советот ја донесува одлуката со мнозинство гласови од присутните (релативно мнозинство) (став 2), освен ако не е определено посебно мнозинство, што се бара кога се донесуваат прописи што се однесуваат, меѓу другото, на употребата на јазиците и писмата на кои зборуваат помалку од 20% од граѓаните во општината, за кои став 3 бара мнозинство гласови од присутните членови на Советот, при тоа и мнозинство гласови од присутните членови што им припаѓаат на заедниците што не се мнозинство во конкретната општина.

Како се остварува правото на употреба на јазиците на заедниците во комуникацијата со министерствата и подрачните единици на министерствата и органите на државната власт?

Употребата на јазиците на заедниците во комуникацијата со министерствата и подрачните единици на министерствата и во органите на државна власт се остварува преку: правото на кој било граѓанин што живее во единиците на локална самоуправа во кои најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот на комуникација на кој било од службените јазици и неговото писмо; обврската на подрачните единици надлежни за тие единици на локална самоуправа да одговараат на македонски јазик и на неговото кирилско писмо и на службениот јазик и писмо што го употребува граѓанинот; обврската на министерствата и другите органи на државната управа и управните организации, како и јавните претпријатија,

правните и други лица на кои со закон им е доверено вршење јавни овластувања за печатење двојазични обрасци и правото на граѓаните на заедниците да бараат двојазичен образец.

Како се остварува употребата на јазиците на заедниците во судските постапки?

1) Употребата на јазиците на заедниците во управната постапка се остварува преку: правото на кој било граѓанин што живее во единиците на локална самоуправа во кои најмалку 20% од граѓаните зборуваат службен јазик различен од македонскиот да поднесува поднесоци до надлежните органи на тој јазик и обврската на органите да одговараат на службениот македонски јазик и неговото кирилско писмо и на службениот јазик и писмо што го употребила странката.

2) Употребата на јазиците на заедниците во кривичната постапка подразбира право на превод на целата постапка и на документите односно: правото на лицето повикано, приведено или лишено од слобода веднаш да биде известено на јазикот што го разбира за причините на повикувањето, приведувањето или лишувањето од слобода и за какво било кривично обвинение против него, како и за неговите права; правото на лицата што учествуваат во постапката (обвинетиот, оштетениот, приватниот тужител, сведоците и другите лица), а кои зборуваат службен јазик различен од македонскиот, да го употребуваат својот јазик и писмо при изведувањето на предистражните, истражните и другите судски дејствија, на главниот претрес и во целата жалбена постапка; обврската на судот да обезбеди усно преведување на сè што изнесуваат учесниците во постапката, како и на исправите и на доказниот материјал; обврската на судот да обезбеди превод на пишаниот материјал од значење за постапката или важен за одбраната на обвинетиот; правото на другите странки и на сведоците во постапката пред судот на бесплатна помош од преведувач ако не го разбираат или зборуваат јазикот на кој се води постапката; правото на граѓаните што зборуваат службен јазик различен од македонскиот поднесоците да ги упатуваат на својот јазик или на јазикот на кој се води постапката; обврската на судот

на превод на така доставените поднесоци; обврската на судот поканите, одлуките и другите писмени документи да ги упатува на јазикот на кој се води постапката; обврската на судот за доставување на писмата и на службениот јазик различен од македонскиот, до граѓаните што не го зборуваат и правото на побивање на пресудата поради битна повреда на постапката ако во постапката не била почитувана обврската за превод во сите нејзини делови.

3) Употребата на јазиците на заедниците во парничната постапка подразбира: права на странките и на другите учесници во постапката што користат друг службен јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните ги имаат следниве обврски на страната на судот: да ја поучи странката, односно друг учесник во постапката што го користи другиот службен јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните и неговото писмо и припадник на заедница што како странка или учесник во постапката не го разбира македонскиот јазик и неговото кирилско писмо, за првото на користење на тој јазик или за правото на преведувач; да ги поднесе трошоците на преведувањето; да им овозможи на странките и на другите учесници во постапката што зборуваат друг службен јазик негова употреба при учествувањето на рочиштата и при писмено преземање други процесни дејства пред судот; да им обезбеди на учесниците во постапката усно преведување на нивниот јазик на сè што се изнесува на рочиштето; да им обезбеди на учесниците во постапката усно и писмено преведување на нивниот јазик на исправите што се користат на рочиштето за докажување; да ги доставува поканите, одлуките и другите судски писма до странките и другите учесници во постапката, чијшто мајчин јазик е службен јазик различен од македонскиот на македонски јазик и кирилско писмо и на тој јазик; да ги преведе поднесоците напишани на јазик на конкретна заедница на македонски јазик и на неговото кирилско писмо и да ги достави до другите странки и учесници во постапката; обврска на странките и на другите учесници во постапката, чијшто мајчин јазик е службен јазик различен од македонскиот јазик и неговото кирилско писмо, тужбите, жалбите и другите поднесоци да ги поднесуваат до судот и

на нивниот мајчин јазик; права на странките и на другите учесници во постапката државјани на РМ, чијшто мајчин јазик не е македонскиот јазик и кирилското писмо, а не е ниту службен јазик различен од македонскиот и неговото писмо да: бидат поучени за правото усната постапка пред судот да ја следат на својот јазик со посредство на толкувач; се откажат од правото на преведување ако изјават дека го знаат јазикот на кој се води постапката; учествуваат на рочишта и усно да преземаат други процесни дејства на својот јазик и судот има обврска да ги покрие трошоците на преведување во ваквите постапки.

Механизми за заштита во случаи на дискриминација

Согласно Уставот и законите во Р.Македонија постојат неколку механизми за заштита во случај на дискриминација: Анкетна Комисија на Собранието на Р.М. за заштита на човековите права, Народниот правобранител, граѓански судови и Уставен суд

Забраната за дискриминација е оперативна преку следниве законски одредби:

- Член 4 од Законот за верски заедници и религиозни групи содржи забрана за дискриминација поради верски определби, припадност на верска заедница или религиозна група, вршење односно учество во вршење на верски обреди или други видови на изразувања на верата;
- Член 7 од Законот за судови го гарантира правото на еднаков пристап пред судовите во заштитата на правата и правно заснованите интереси:
- Член 40 од Законот за судови забранува дискриминација при избор на судиите и на судиите поротници;
- Член 4 од Законот за извршување на санкции предвидува непристрасно извршување на санкциите ;
- Член 2 од Законот за наследување предвидува наследување под еднакви услови;
- Член 8 од Законот за организација и работа на органите на државната управа предвидува обврска за органите да им обезбедуваат ефикасно и законско значење, меѓу другото, и

недискриминаторско остварување на уставно загарантирани слободи и права ;

- Член 3 од Законот за средно образование и член 6 од законот за високо образование го гарантираат правото на образование под еднакви услови;
- Член 45 од Законот за радиодифузна дејност содржи обврска за јавното радиодифузно претпријатие и за комерцијалните радиодифузни организации за емитување на програми на јазиците на заедниците;
- Член 3 од Законот за култура го уредува недискриминаторскиот начин на основање и на дејствување на културните институции на припадниците на заедниците.

Како може да се оствари заштитата?

Правото на жалба - член 15 од Уставот - Се гарантира правото на жалба против поединечните правни акти донесени во постапка во прв степен пред суд, управен орган или организација или други институции што вршат јавни овластувања;

Право на претставка - член 24 од Уставот –(1) Секој граѓанин има право да поднесува претставки до државните органи и другите јавни служби и на нив да добие одговор.(2) Граѓанинот не може да биде повикан на одговорност, ниту да трпи штетни последици за ставовите изнесени во претставките, освен ако со нив не сторил кривично дело;

Непосредна уставна заштита - член 110 од Уставот на Р.М. (1) Уставниот суд на Р.Македонија ... ги штити слободите и правата на човекот и граѓанинот што се однесуваат на слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, политичкото здружување и дејствување и забраната

на дискриминација на граѓаните по основа на пол, раса, верска, национална, социјална и политичка припадност.

Судска и уставно-судска заштита на човековите права-

член 50-(1) Секој граѓанин може да се повика на заштита на слободите и правата утврдени со Уставот пред судовите и Уставниот суд на Р.Македонија во постапка заснована врз начелата на приоритет и итност.(2) Се гарантира судска заштита на законитоста на поедничните акти на државната управа и на другите институции што вршат јавни овластувања. (3) Граѓанинот има право да биде запознат со човековите права и основните слободи и активно да придонесува , поединечно или заедно со други, за новно унапредување и заштита.

Кои комисии/институции на локално и национално ниво се грижат за заштитата и промоцијата на човековите права и правата на заедниците во Република Македонија?

Заштитата и промоцијата на човековите права и правата на заедниците се регулирани преку различни институции и комисии, како на локално, така и на национално ниво. Во овој дел е даден кус приказ на комисиите, со посебен акцент на институцијата Народен Правобранител, како централна институција во заштитата на човековите права и правата на заедниците. Најпосле, во овој дел е даден и кус преглед на Секретаријатот за имплементација на Охридскиот рамковен договор, како клучна институција за следење на состојбите со имплементација на одредбите од истиот, а операционализирани преку Уставните Амандмани и посебните закони кои се однесуваат на правата на заедниците.

1. Комисија за односи меѓу заедниците на локално ниво

Каде се формира Комисија за односи меѓу заедниците?

Законот за локална самоуправа на Р.М.(Службен весник бр.5/2002 член 55) предвидува формирање на комисија за односи меѓу заедниците. Во рамки на телата и општините во Р.Македонија во кои составот на населението е таков што повеќе од 20% од населението се припадници на одредена етничка заедница, се формира Комисија за односи меѓу заедниците

Која е целта за формирање на комисиите за односи меѓу заедниците?

Комисиите се формираат со цел ефикасно решавање на прашања и проблеми кои се однесуваат и ги засегаат припадниците на не-мнозинските заедници, како и подобрување на меѓу-етничките односи меѓу заедниците што живеат во Р.М.

Како функционира Комисијата за односи меѓу заедниците?

Работата на Комисијата за односи меѓу заедници се уредува со Статут на општината. Комисијата расправа за прашања што ги засегаат односите меѓу различните етнички групи што живеат на територијата на соодветната општина, градот свое мислење и решение што се доставува до Советот на општината. Комисијата ги разгледува предлозите на градоначалникот, членовите на Советот, како и иницијативите од страна на граѓаните.

Состав и обврски на Комисијата за односи меѓу заедниците

Комисијата за односи меѓу заедниците ја сочинуваат

- Претседател
- Членови од секоја етничка заедница застапена во општината

Советот е должен да го разгледа мислењето и понуденото решение од страна на Комисијата и да реши во врска со нив.

Кои се правата на граѓаните- припадници на одредена етничка заедница?

✓ Граѓаните имаат право да бидат информирани за работата на Комисијата за односи меѓу заедниците

✓ Почитување на етничкиот идентитет и интересите на сите граѓани што живеат во Р.М

- ✓ Недискриминација и правича застапеност во општинската администрација и во јавните претпријатија
- ✓ Право на употреба на јазикот на соодветната етничка заедница како службен јазик за комуникација со општинските власти
- ✓ Употреба на мајчин јазик во основното и средното образование
- ✓ Употреба на симболите и знамињата кои го изразуваат идентитетот на етничката заедница што живее на територијата на општината.

2. Комисија за политички систем и односи меѓу заедниците при Собранието на Република Македонија

Комисијата има претседател, 12 члена и нивни заменици. Комисијата ги разгледува прашањата што се однесуваат за:

- функционирање на политичкиот систем;
- менување на границите на Републиката;
- државните симболи и нивната употреба;
- судството, адвокатурата и јавното обвинителство;
- амнестија и помилување;
- слобода на движењето и слобода на изборот на живеалиштето;
- матична евиденција и заштита на личните податоци;
- лични имиња, лични карти и патни исправи;
- попис на населението;
- системот на јавното информирање;
- право на здружување на граѓаните и политичко организирање;

- избирачко право и начин на избор на пратеници, претседателот на Република Македонија, членовите на советите и градоначалниците;
- референдум;
- народниот правобранител;
- Македонската православна црква како и Исламската верска заедница во Македонија, Католичката црква, Евангелско-методистичката црква, Еврејската заедница и други верски заедници и религиозни групи;
- одликувања, признанија и награди;
- празниците на Република Македонија;
- организација на државната управа;
- право на употреба на јазиците и писмата на заедниците;
- гарантирање на заштитата на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на заедниците и
- други прашања што се однесуваат на политичкиот систем и односите меѓу заедниците.

3. Постојана анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот при Собранието на Република Македонија

Комисијата има претседател, осум члена и нивни заменици. Комисијата ги разгледува прашањата што се однесуваат за:

- начелни прашања, предлози и мислења во врска со остварувањето на одредбите на Уставот, закони и други прописи и акти од значење за остварување и заштитата на слободите и правата на граѓанинот;
- укажување на потребата од донесување на закони и други прописи и акти заради поцелосна заштита на слободите и правата на граѓанинот;
- следење, разгледување и анализирање на остварувањето на ратифицираните меѓународни акти кои ја регулираат заштитата на слободите и правата на граѓанинот;

- разгледување на дописите на граѓаните и заземање ставови по истите;
- соработува со научни и стручни организации од областа на заштитата на слободите и правата на граѓанинот;
- соработување со соодветни странски и меѓународни тела од областа на заштитата на слободите и правата на граѓанинот и
- други прашања што се однесуваат на заштитата на слободите и правата на граѓанинот.

Комисијата не може да врши истражни или други судски функции. Наодите на комисијата се основа за поведување постапка за утврдување на одговорност на носителите на јавните функции.

Како тече постапката на комуникација на припадник на заедницата со Комисијата?

Постапката почнува со доставување прецизно формулирана претставка во Архивата на Собранието на РМ. Прелиминарното проучување на претставката го врши советникот на Комисијата. Доколку тој оцени дека има основа претставката да биде разгледана од Комисијата, таа ќе биде ставена на дневен ред на една од следните седници. За расправата да биде компетентна, во меѓувреме, Комисијата упатува допис до надлежниот орган (надлежно министерство, надлежен суд, републички судски совет итн) со молба да ја информира за основаноста на наводите во конкретната претставка. Меѓу другите, информациите на надлежните органи се неопходни за дефинирање на наодите на Комисијата, кои, пак, од своја страна, се основа за поведување постапка за утврдување одговорност на носителите на јавните функции.

Што содржи претставката до Постојаната анкетна комисија на Собранието на Република Македонија?

Претставката што се упатува до оваа комисија нема строго пропишана форма, ниту мора да биде доставена во вид на однапред подготвен формулар. Сепак, за да може да биде третирана како целосна, мора да ги содржи минимум елементи врз основа на кои Комисијата може да добие јасна претстава за каква стварна или евентуална повреда на слобода или право станува збор:

- податоци за стварната или за евентуалната повреда;
- прилози/докази што неа на каков било начин би можеле да ја поткрепат;
- основни податоци за подносителите на претставката;
- нивен потпис и
- датум на нејзино поднесување.

Дали припадниците на заедниците имаат право претставката да ја достават на јазик различен од македонскиот и кирилското писмо, на јазикот што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните на РМ?

Во однос на поднесоците што граѓаните на РМ ги доставуваат до Постојаната анкетна комисија на Собранието непосредно не се применуваат правилата за употреба на јазиците на припадниците на заедниците содржани во член 61 (3) од Законот за општа управна постапка. Но, тоа не значи дека граѓаните на РМ - припадници на заедниците, не го уживаат правото да поднесуваат претставки до ова тело и на друг јазик различен од македонскиот и на друго писмо различно од кирилското, кои се користат од страна на најмалку 20% од граѓаните на РМ. Ваквото право не е експлицитно наведено во Одлуката на Собранието на РМ за основање на Комисијата, но може да се извлече врз основа на дозволена аналогија со:

- веќе оствареното право на членовите на Собранието на РМ
- претставници на припадниците на заедниците што бројат

најмалку 20% од граѓаните во државата да се обраќаат на седниците на Собранието на сопствениот јазик и - веќе оствареното право на овие лица да се обраќаат на службените јазици во текот на работењето на помошните тела, работните тела на Собранието на РМ, вклучително и за време на работењето на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и на правата на граѓанинот.

Комисијата има обврска да одговара на македонски јазик и на неговото кирилско писмо, како и на службениот јазик и писмо на кои ѝ се обратил подносителот на претставката – припадник на конкретната заедница во РМ.

4. Институција-Народен правобранител

Што може да стори Народниот правобранител кога ќе констатира дека се повредени правата на граѓанинот -подносител од органите:

Согласно Законот за народниот правобранител¹⁰, народниот правобранител може:

- да даде препораки, предлози, мислења и укажувања за начинот на отстранување на констатираните повреди (препорака дава кога со сигурност е утврдено дека станува збор за повреда на правата со конкретен акт или дејствие, а мислење дава кога ќе оцени дека е потребна измена или дополнување на општ акт на органот или организацијата. Укажувања се упатуваат во случај кога од фактичката состојба произлегува дека со продолжувањето на одредено однесување на органот или организацијата би се повредиле правата на подносителот на претставката);
- обезбедува посебна заштита на правата на децата, лицата со посебни потреби, лицата кои се предмет на тортура и друг

¹⁰ Закон за народен правобранител(Сл.весник на Р.М. бр.60/2003 и 114/2009)

вид на свирепо, нечовечко или понижувачко постапување или казнување во органите, организациите и установите во кои слободата на движењето е ограничена;

- да предложи повторно спроведување определена постапка во согласност со закон, ако се исполнети законските услови за повторување или обнова на постапката по барање на странката или ако има основ за промена на управниот акт по службена должност;
- да покрене иницијатива за поведување дисциплинска постапка против службено или одговорно лице, ако оцени дека со неговото постапување, односно непостапување има основ за сомнение дека ја прекршило работната или службената должност;
- да поднесе барање до надлежниот јавен обвинител за утврдување казнена одговорност доколку се оцени дека постои основано сомение за сторен прекршок или кривично дело предвидени со закон;
- да побара времено одложување на извршувањето на управниот акт до одлуката на второстепениот орган или до донесување одлука од надлежен суд, ако констатира повреда на правата, а извршувањето на управниот акт би предизвикало ненадоместлива штета за некоја од странките во спорот;
- формира посебни одделенија за заштита на правата на децата и на лицата со посебни потреби, одделение за заштита на граѓаните од дискриминација, тортура или друг вид на свирепо, нечовечко или понижувачко постапување или казнување, како и одделение за правична и соодветна застапеност на граѓаните.

Како може да постапи Народниот правобранител при следење на состојбите за соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците?

- по поднесени претставки;
- по сопствена иницијатива ако на кој било начин дојде до

сознанија дека не се почитуваат овие начела;

- врз основа на извршени непосредни увиди во органите, организациите и установите;
- со следење на програмски предвидените обврски на органите и организациите;
- со следење на огласите за прием на нови работници во органите и организациите што се должни да ги почитуваат наведените уставни начела.

Заради обезбедување и почитување на уставните и законските права и начелата на недискриминација и соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците, Народниот правобранител може по сопствена иницијатива да упатува препораки, мислења и критики до органите пред кои е надлежен да постапува доколку оцени дека со одделни општи или поединечни акти, со преземање или непреземање одредени активности на наведените органи или организации не се почитуваат или не се создаваат правни механизми за почитување и остварување на правата на граѓаните и за остварување на наведените начела во однос на припадниците на заедниците

Што може да стори Народниот правобранител по добивање на претставката ¹¹:

Народниот правобранител може да одлучи:

- да не покрене постапка или да не ја земе во разгледување претставката ако е анонимна, не е поднесена во определениот рок или ако претставува злоупотреба на правото на жалба, но е должен во што пократок рок да го известува подносителот, да му ги објасни причините за тоа и по можност да го упати на кој начин да го оствари правото.

Народниот правобранител ќе ја отфрли претставката ако:

- од податоците што му стојат на располагање произлегува

¹¹ информации превземени од www.ombudsman.mk

дека не се работи за повреда на основните слободи и права на човекот и граѓанинот;

- претставката не е комплетна и ако подносителот по претходно укажување од народниот правобранител не ја дополнил и по предметот на претставката во тек е судска постапка.

Народниот правобранител не покренува постапка ако:

- од дејството или од последната одлука на органот, односно организацијата изминало повеќе од една година, освен ако оцени дека иницијаторот рокот го пропуштил од оправдани причини.

Ако народниот правобранител одлучи да покрене постапка за тоа го известува подносителот на претставката и органот, односно организацијата на која се однесува претставката.

Што може да стори Народниот правобранител, по приемот на претставката:

- побара потребни објаснувања и дополнителни информации од органите, односно организациите за наводите во претставката;
- изврши непосреден увид во работите од надлежност на органите, односно организациите;
- покани на разговор функционер или службеник на органот, односно организацијата и секое друго лице, како и да побара мислење од научни и стручни институции.

Што може да стори Народниот правобранител кога ќе констатира дека на подносителот на претставката му е повредено некое уставно или законско право:

- предложи органот, односно организацијата да спроведе одредена постапка согласно со законот;
- поднесе барање до надлежниот орган за поведување управен спор;
- поднесе барање до органот, односно организацијата за вре-

мено запирање од извршување на актот;

- предложи поведување на дисциплинска постапка против службено лице на органот, односно организацијата;
- поднесе барање до надлежниот јавен обвинител за покренување постапка заради утврдување на прекршочна или кривична одговорност;
- даде предлози за подобрување на работењето и однесувањето на органите, односно организациите со странките.

Органите и организациите се должни да постапат по предлозите, мислењата и препораките на Народниот правобранител и во рок не подолг од 30 дена да го известат за преземените мерки и активности по неговите барања. Доколку органите и организациите не постапат и не го известат Народниот правобранител за спроведување на неговите предлози и препораки или пак истите само делумно ги прифатат Народниот правобранител за тоа може да го известат непосредно повисокиот орган, надлежното министерство, Владата на Република Македонија, а со посебен извештај да го известат и Собранието на Република Македонија или предметот јавно да го објави.

На службеното лице кое нема да постапи по барањето на народниот правобранител, му се изрекува глоба од 500-1000 евра во денарска противвредност.

Откако Народниот правобранител ќе ја заврши постапката го известува подносителот на претставката.

Што спаѓа во категоријата повреди на уставните и законските права:

- намерно и ненамерно, бирократско, самоволно, недолично и нехумано однесување, непостапување по барање на граѓанин, недонесување акт, решение, заклучок, неиздавање уверение, потврда, мислење и сл., одолжување на постапка, нееднаков

третман на граѓани, погрешно донесен акт, акт заснован на погрешна и непотполно утврдена фактичка состојба, акт заснован на погрешен материјален закон, повредена постапка и сите други намерни и ненамерни однесувања и постапувања со кои се повредуваат правата и слободите на граѓаните загарантирани со Уставот, законите и ратификуваните меѓународни договори и конвенции.

Народниот правобранител надлежно постапува пред:

Владата на Република Македонија:

- 1.служби;**
- 2.комисии;**
- 3.секретаријати.**

Министерства:

1. Органите во состав на министерствата:

управи (за извршување на санкциите, за имотно-правни работи, за царините, за наменско производство, за јавни приходи, за водостопанство, за ветеринарство, за хидрометеоролошки работи, за цивилна и воздушна пловидба, за катастар и регистрација на недвижности и др.).

инспекторати (управен, девизен, пазаришен, за техничка инспекција, за земјоделство, санитарен и здравствен, просветен, за труд, за локална самоуправа, за транспорт, градежништво и урбанизам, за животна средина и комунален).

фондови (за здравствено осигурување, за пензиско и инвалидско осигурување, за животна средина и за води);

заводи (за статистика, за геодетски работи и други);

бироа (за судски вештачења, за заштита на индустриска сопственост,

за туризам, за развој на образованието, за стопански недоволно развиени подрачја, за лекови и други);

агенции (за иселеништво, за информации, за спорт и млади, за развој и инвестиции);

служби (за животна средина, за просторен и информативен систем, за стандардизација и метеорологија и други);

здравствени установи (болници, амбуланти, психијатриски и невро-психијатриски болници, домови за стари лица и домови за згрижување на деца);

образовни институции (за претшколска возраст, основно, средно и високо образование);

центри за социјални работи и други

2. Подрачните единици

Народниот правобранител интервенира и во работата на јавните претпријатија, служби и установи од областа на: **железницата, пошта, телекомуникации, електростопанство, радио и телевизија, станбени и комунални претпријатија, како и во органите и телата на локалната самоуправа.**

Секретаријат за спроведување на Охридскиот рамковен договор

За успешно спроведување на Охридскиот Рамковен Договор, со Одлука на Владата на Република Македонија, на 05.04.2004, се формира Секторот за Спроведување на Охридскиот Рамковен Договор, кој во меѓувреме со измените и дополнувањата на законот за Влада („Службен весник на Р.М. бр. 115/2007,„) се трансформираше во Секретаријат за спроведување на рам-

ковниот договор кој започна да функционира од Јануари 2008 година. Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор на Владата на Република Македонија има задача да го спроведе целосно охридскиот рамковен договор и да обезбеди административна и стручна подршка на заменик претседателот на Владата на Република македонија задолжен за спроведување на рамковниот договор.

Во Охридскиот Рамковен договор се усвоени голем број на Уставни амандмани.

Овие амандмани опфаќаат: гарантирањето на статусот на јазикот што го зборуваатат најмалку 20% од населението; правичната застапеност на етничките заедници во јавните институции; статусот на религиозните заедници; изразувањето, заштитата и развитокот на идентитетот на етничките заедници; посебните парламентарни процедури за прашања од посебна важност за етничките заедници; децентрализацијата на власта. Во наредните години широка правна легислативе е усвоена. Со Уставните амандмани и поврзаните правни измени принципите на Охридскиот рамковен договор станаа дел на Македонскиот правен систем. Основањето на Секретаријатот за спроведување на Охридскиот Рамковен договор го подвлекува приоритетот на Македонската Влада што му го дава на спроведувањето на оригиналните принципи што се поставени во овој Договор, што се, во меѓувреме обезбедени со Уставот и другите закони. Овие принципи, примарно правичната застапеност на етничките заедници во јавниот сектор, и децентрализацијата, се од голема важност за **стабилноста во земјата**, за социјална **кохезија**, изградба и заштита на една интегрирана **мултиетничко општество**. Во процесот на спроведување на овие принципи и заложби Секретаријатот има **стратешко координативно и мониторинг функција**. Како и да е Секретаријатот не е автономна и изолирана организација, што служи само во интерес на посебни групи или заедници. Тој е дел од машинеријата на Македонската Влада што им служи на сите граѓани во јавен интерес.

Надлежности на Секретаријатот

Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор на Владата на Република Македонија работи особено на:

- ✓ Обезбедување на координација на органите на државната управа за спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Подготвување на методологија за донесување на акциони планови во областа на спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Обезбедување на човечки ресурси потребни за реализирање на спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Обезбедување и реализација на средства потребни за успешно одвивање на реализацијата на обврските кои произлегуваат од рамковниот договор;
- ✓ Изготвува извештаи за информирање на Владата за нивото на спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Подготвува стручно-аналитички материјали од областа на спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Го обезбедува и кординира изработувањето на акционен план за подготовка на проекти од рамковниот договор;
- ✓ Обезбедување редовно и навремено информирање на јавноста за процесот на спроведување на рамковниот договор;
- ✓ Мониторинг на процесот на децентрализација;
- ✓ Обезбедување на соработка со надворешни тела и донатори за остварување на процесот за спроведување на рамковниот договор;

- ✓ Јакнење на соработката со невладините и меѓународни организации и други правни лица;
- ✓ Следење на реформите во јавната администрација во Република Македонија и во другите области кои посредно или непосредно се поврзани со спроведувањето на рамковниот договор;
- ✓ Анализа, следење и кординација на донесените закони и законите кои ќе се донесат а се во непосредна врска со рамковниот договор;
- ✓ Следење и подобрување на соодветната и правичната застапеност

Заклучок:

Правата на граѓаните што им припаѓаат на заедниците се дел од корпусот на универзалните човековите слободи и права, но и концепт квалитативно различен од концептот за еднаквоста на сите и на секого пред Уставот и законите. Формулацијата “права на граѓаните што им припаѓаат на заедниците” содржана во амандманите на Уставот од 2001 година, претставува континуитет со онаа предвидена со Уставот од 1991 година “права на припадниците на националностите”, во смисла на нагласување на индивидуалната врз колективната димензија на правата на малцинствата. Според нив, носители на правата се индивидуи, а, најголемиот дел од овие права можат да се практикуваат во колектив, во интеракција со други индивидуи што го делат идентичното културно милје. Ако Уставот од 1991 година го афирмира европскиот интегративен модел на заштита на правата на националностите, амандманите од 2001 година афирмираат конкретно-специфичен, македонски модел на единствен пример на мултикултурна држава во поширокиот регион. Основна цел на македонскиот модел е зачувување на интегритетот на државата, со истовремено издигнување на правата на граѓаните што им припаѓаат на заедниците на највисокото ниво што, впрочем, го предвидуваат релевантните меѓународни документи за заштита на човековите/малцинските права.

ПРИЛОГ I :

КОРИСТЕНИ ПРАВНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Устав на Р.М.
2. Амандман IV-XVIII на Уставот на Р.М.
(Сл.весник на Р.М 91/2001)
3. Закон за локална самоуправа (Сл.весник на Р.М.5/2002)
4. Закон за финансирање на единиците на локалната самоуправа (Сл. весник на Р.М бр.61/04)
5. Закон за територијална организација на локалната самоуправа во Република Македонија
(Сл. весник на Р.М. бр.55/04)
6. Закон за внатрешни работи (Сл.весник на Р.М 92/2009)
7. Закон за државни службеници
(Сл.весник на Р.М. 108/2005)
8. Изборен законик (Сл.весник на Р.М 40/2006)
9. Закон за употреба на јазик што го зборуваат најмалку 20% од граѓаните во Република Македонија и во единиците на локалната самоуправа(Сл.весник на Р.М.101/2008)
10. Закон за патните исправи на државјаните на Република Македонија (Сл.весник на Р.М 73/04)
11. Закон за основање државен универзитет во Тетово
(Сл.весник на Р.М 8/04)

12. Закон за Народниот правобранител
(Сл.весник на Р.М 60/03 и 114/2009)
13. Закон за употребата на знамињата на заедниците во
Република Македонија (Сл.весник на Р.М 58/05)
14. Закон за амнестија(Сл.весник на Р.М 18/02)
15. Деловник на Собрание на Република Македонија
(Сл.весник на Р.М 91/08)
16. Закон за основно образование
(Сл.весник на Р.М 52/02)
17. Закон за средно образование
(Сл.весник на Р.М 44/95)
18. Закон за високо образование
(Сл.весник на Р.М 64/00 и 35/2008)
19. Закон за судови
(Сл.весник на Р.М 36/95)
20. Закон за извршување на санкции
(Сл.весник на Р.М 2/06)
21. Закон за наследување
(Сл.весник на Р.М 47/96)
22. Закон за организација и работа на органи на државна
служба(Сл.весник на Р.М 58/00)
23. Закон за правата на верските заедници
(Сл.весник на Р.М 113/07)

24. Закон за радиодифузна дејност
(Сл.весник на Р.М 100/05)
25. Закон за култура
(Сл.весник на Р.М 66/03)
26. Закон за парнична постапка
(Сл.весник на Р.М 33/98)
27. Закон за кривична постапка
(Сл.весник на Р.М 15/97)
28. Закон за Влада
(Сл. весник на Република Македонија 115/2007)

ДРУГИ ИЗВОРИ

1. Универзална Декларација за човекови права
2. Европска конвенција за заштита на човековите права и фундаменталните слободи(ЕКЧП);
3. Рамковна конвенција за заштита на националните малцинства(РКНМ);
4. Декларација за правата на лицата кои припаѓаат на национални или етнички, религиозни или јазични малцинства
5. Меѓународен пак за граѓански и политички права;
6. Студија за правата на лицата кои припаѓаат на етнички,религиозни и јазични малцинства, Документ на ООН E/CN.4/Sub.2/384/Add.1-7(1977)
7. Конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација;;
8. Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација против жените(ЦЕДАВ);
9. Конвенција за економски, социјални и културни права
10. Парламентарна препорака на Советот на Европа 1201(1993) на дополнителниот протокол што се усвои на Асамблејата на 1 Февруари 1993 година.
11. Документ од конференцијата од Копенхаген за човековата димезија

12. Документ од конференцијата од Хелсинки за предизвикот за промени
13. Препораките од Хаг во однос на образовните права на националните малцинства
14. Препораките Лунд во однос на ефективно учество на националните малцинства во јавниот живот
15. Извештај и препораки во однос на ситуацијата на Ромите и Синтите во регионот на ОБСЕ
16. Насоки за користење на малцинските јазици во медиумското емитување
17. Препораки за полицијата во мулти-етнички заедници
18. Охридски Рамковен Договор
19. Веб страна на Собрание на Р.М. - www.sobranie.mk
20. Веб страна на канцеларијата на Народниот Правобранител www.ombudsman.mk
21. Веб страна на Секретаријатот за имплементација на Охридскиот рамковен договор- www.siofa.gov.mk
22. Веб страна на Здружение за емаципација, солидарност и еднаквост на жените на Р.М-ЕСЕ- www.esem.org.mk

ИНФОРМАЦИИ ЗА СОСТОЈБИТЕ ВО ВРСКА СО ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Извештај на Human Rights Watch Report за 2006 година

- Содржи податоци за развојните тенденции на човековите права во повеќе од 60 земји во 2005 година

Достапен на следнава веб страна:

www.hrw.org/wr2k6/wr2006.pdf

Извештај на Amnesty International за 2005 година.

Состојбата со светските човекови права.-Извештајот опфаќа 149 земји, истакнувајќи го неуспехот на националните влади и меѓународните организации да се справат со кршењата на човековите права, како и бара поголема меѓународна одговорност.

Извештаи за земјите во врска со практиките на човековите права за 2005 година при Стејт Департаментот на САД

-Извештајот ги опфаќа меѓународно-признатите индивидуални, граѓански, политички и работнички права, предвидени во Универзалната декларација за човекови права.

Достапен на следнава веб страна:

www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2005/index.htm

Извештај за човековиот развој за 2005 година на ООН-

Извештајот го разгледува човековиот развој, вклучувајќи го напредокот кон Милениумските развојни цели.

Достапен на следнава веб страна:

www.hdr.undp.org/reports

Годишен извештај на ЕУ за човековите права во 2005 година- Извештајот ги евидентира постапките и политиките превземени од ЕУ меѓу 1 јули 2004 и 30 јуни 2005 година, со цел унапредување на универзалното почитување на човековите права и основните слободи.

Достапен на следнава веб страна:
www.bookshop.eu.int/eGetRecords

Човекови права во Азија и Пацификот (2004 година)

– Оваа книга опфаќа теми како ослободување од тортура, слобода на изразување, слобода на печатот, женски човекови права, детски права и заштита на малцинствата.

Човекови права во Африка- од OAS до Африканската унија(2004 година) – Оваа книга ја испитува улогата на Организацијата за африканско единство,сега Африканска унија, и како таа се справува со човековите права од својот зачеток од 1963 година.

Форум за малцински права при ООН- Интернет страница на која може да се најдат корисни податоци во врска со малцинските права

Достапен на следнава веб страна:
www.ohchr.org/minorityrights

Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија:
www.mhc.org.mk

Канцеларија на народен правобранител на Р.Македонија
www.ombudsman.mk

ЕДУКАЦИЈА ОД ОБЛАСТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА НА ИНТЕРНЕТ

База на податоци за едукацијата и обуката од областа на човековите права на Високиот комесар на Обединетите нации за човекови права:

Достапен на следнава веб страна:
www.unhchr.ch/hredu.nsf

Совет на Европа:
www.coe.int

УНИЦЕФ:
www.unicef.org

Партнери за едукација од областа на човековите права:
www.erc.hrea.org

Интернет на човекови права:
www.hri.ca

Програма за едукација од областа на човековите права:
www.hrep.com.pk

Европски центар за обука и истражување на човековите права и демократијата:
www.etc-graz.at

Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР):
www.osce.org/odhr

ПРИЛОГ IV:

ВИРТУЕЛНИ БИБЛИОТЕКИ

Австриски институт за човекови права:

www.2sbg.ac.at/home.htm

Концизен водич за човекови права на интернет:

www.derechos.org/human-rights/manual.htm

Портал на Европскиот суд за човекови права: www.cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en

Виртуелна архива за човекови права на проектот „ДИАНА“:

www.yale.edu/lawweb/Avalon/Diana/index.html

Европска бибилотека:

www.theeuropeanlibrary.org/portal/index.htm

База на податоци на ООН:

www.unp.un.org/online_online_databases.aspx

Библиотека за човекови права на Универзитетот во Минесота:

www.umn.edi/humanrts

Библиотека на Раул Валенберг Институт , Лунд, Шведска:

www.rwi.lu.se/library

Виртуела библиотека Bayefsky:

www.bayefsky.com

Македонски портал за човекови права(претежно за меѓународните документи и нивниот статус):

www.covekovi-prava.gov.mk